

Oponentský posudek bakalářské práce Marie Kuželové „Od ohnivé vody k tekutému chlebu aneb Alkohol v současné české próze“

(Ústav české literatury a komparatistiky, FF UK, studijní obor Český jazyk a literatura)

Cíl práce, její účel a směřování

Bakalářská práce Marie Kuželové se zaměřuje na pojetí motivu alkoholu ve vybraných textech současné české prózy. Téma, stejně jako úvodní pasáže práce, zní velice slibně: v úvodu autorka pracuje s metaforikou alkoholu a cituje pasáže z *Psychoanalýzy ohně* Gastona Bachelarda. Celkové vyznění práce a pojetí jednotlivých analýz zvolených textů vidím však spíše značně problematicky.

Předmětem čtení a následných analýz je pět kratších próz, věnuje se textům Jana Balabána (*Prázdniny*), Emila Hakla (*O rodičích a dětech*), Filipa Topola (*Jako pes*), Matěje Hořavy (*Pálenka*) a Sylvy Fischerové (*Tisíce plošin*). Tento výběr mohu akceptovat, jen v práci chybí zřetelná argumentace, proč jsou zvoleny právě tyto prózy a ne jiné. Myslím, že motiv alkoholu lze nalézt i v jiných prózách ze sledovaného období, proto by alespoň nějaké odůvodnění mělo být uvedeno. Jediným kritériem výběru, které je postiženo spíše implicitně, je rozsah próz. Autorka sice konstatuje, že „tento výběr neobsahuje veškeré relevantní texty“, ale redundantnost tohoto vyjádření je myslím dána již samotným vymezením, že půjde o výběr. Ale o jaký? Na základě čeho byl udělán?

Metodologie

Práce vyznívá metodologicky velice neukotveně, i když v úvodu práce autorka odkazuje např. na skazové vyprávění (Ejchenbaum, Kosáková aj.), analýzy textů se však nedají považovat za analýzu tohoto typu vyprávění. Opět implicitně má zřejmě vyplynout, že rysy skazového vyprávění lze v těchto prózách zachytit, a to na základě spojitosti motivu alkoholu se spontánností, mluveností reprezentované při jazykové stylizaci. Jednotlivé kapitoly celkově působí, jako by si autorka se čtením textů nevěděla rady; tak nakonec od interpretace motivu alkoholu sklouzne k převyprávění dějové linky próz, případně k morálnímu hodnocení postav, které byly zasaženy alkoholem, což ale rozhodně nelze pokládat za cíl jejích analýz či interpretací. Vedle toho se autorka snaží o jazykovou analýzu, soustředí se např. na prvky spisovné češtiny, mluvené češtiny, dialektů, vše je ale spíše jen v rovině deskripce, nikoli v naznačených souvislostech s dominantním zvoleným motivem. Na textu práce je patrné, že autorce samotné není zřejmé, co chce nebo co má vlastně prostřednictvím motivu alkoholu

v literárních textech sledovat. Případně sklouzne ke konstatování ohledně vyjádření souvisejících s alkoholem, které jsou zakořeněny v českém jazyce, což by ale bylo produktivnější sledovat v kontextu kognitivního přístupu nebo v rámci tzv. jazykového obrazu světa.

Nad interpretacemi se pak vynořuje otázka obecnějšího rázu, může interpret posuzovat literaturu z morálního hlediska? Např. na s. 33 je uvedeno tvrzení: „Přesto bychom od vypravěče, minimálně z pozice pedagoga, očekávali nějakou formu intervence, obvykle se spokojí s rolí pozorovatele, či se dokonce sám zachová amorálně.“

Nepatřičné zjednodušování a zcela zbytečná paušalizace se ukazuje v tvrzení: „Zde bychom rádi zmínili, že při násilí mezi partnery či domácím násilí se v roli oběti obecně ocitají především ženy. Právě ty se mu většinou také věnují, proto není překvapivé, že se objevuje v próze, jejíž autorkou je žena.“ (s. 38)

Práce s odbornou literaturou

Za velmi problematický považuji způsob práce s medailony autorů, které jsou uvedeny v poznámce pod čarou v patřičné kapitole, která se věnuje dílu daného autora. Diplomantka neústrojně propojuje zmínku o životní zkušenosti autorů se světem literárních textů. Cílem její práce nebyla diskursivní analýza obrazů autorů nebo výskyt alkoholu v jejich životních příbězích, ale literární zpracování motivu. Např. v pasážích o Balabánovi se dočteme: „Balabán si prošel zkušeností s nadměrnou konzumací alkoholu, která je leitmotivem jeho próz“ (poznámka pod čarou, s. 11). Obdobně je to u F. Topola (s. 25).

Problém těchto medailonů jsou i reduktivní vyjádření a nefunkční zkratky, o Haklově tvorbě: „Typickými rysy v jeho tvorbě jsou těsné sblížení reálného a fikčního světa, motiv všednosti, stereotyp, autobiografičnost a smutek“ (poznámka pod čarou, s. 19). O Sylvě Fischerové se pak mj. dočteme: „Námětově pokrývá široký okruh témat a v její tvorbě se propojují osobní zkušenosti a filozofický pohled na svět“ (pozn. pod čarou, s. 36). V rámci deklarované narativní analýzy by snad tento typ medailonu nebylo třeba vůbec zmiňovat.

Styl a prezentace

V textu práce se objevují takové jazykové prohřešky jako psaní „standartně“, „tématicky“ apod. Zároveň lze sledovat i jisté terminologické nedostatky, např. místo uzuálního vztahu mezi časem příběhu a diskursu (nebo vyprávění), autorka používá čas fikčního světa a rozsah

textu. Za problematické a zjednodušující lze považovat i nakládání s pojmy autentičnost a autobiografičnost (zejména na s. 33).

Jednotlivé kapitoly, které mají být koncipovány jako analýzy textů, jak již bylo uvedeno, sklouzávají spíše k popisům zápletky či děje, problém je i na rovině formulací, některá tvrzení jsou takřka nesrozumitelná: např. „Text opět nepodává tradiční popis, ale předkládá jednotlivé události a staví je do kontextu. Jde o epizody se silnou výpovědní hodnotou, ze kterých usuzujeme na povahu postavy“ (s. 15). Do jakého kontextu? V čem spočívá výpovědní hodnota?

Nepochopitelnou odbočkou v kontextu celku práce je vynořivší se komentář k vizuální podobě knihy (např. s. 19, O rodičích a dětech), jak to souvisí s centrálním tématem práce? Když autorka nepřímou cituje F. Daneše: „Obrazový doprovod textu nejen zvyšuje jeho atraktivitu, ale také ho doplňuje, představuje zobrazení konkrétní interpretace umělce, která využívá jiný sémiotický systém. Tato pak vstupuje do procesu interpretace čtenářské.“ Pak je na místě se ptát, jak tedy konkrétně vstupuje do její interpretace, jak jí pomáhá konkretizovat daný text v intencích zvoleného tématu. Nehledě na to, že hned po této pasáži v práci následuje pojednání o přímé řeči.

Mnohé formulace jsou syntakticky značně neobratné, jeden z dokladů: „Narážíme tak na cykličnost motivu otcovství a s ním spojených obav a také na použití hospody a piva jako prostředků k budování vztahu.“ Určitým způsobem se adresát snaží vydedukovat, co tím chtěla autorka říct, ale cesta k jádru sdělení či interpretace je tu skutečně trnitá. Za odvážné považuji tvrzení o zastaralosti středníku, zaznívá v kontextu analýzy prózy Matěje Hořavy: „dnes již spíše vzácného středníku, který funguje vzhledem k rozdělovací schopnosti na hranici mezi čárkou a tečkou.“

Celku práce by prospěla minimálně ještě jedna zevrubná redakce.

Celkové hodnocení

Práci doporučuji k obhajobě a vzhledem k výše uvedenému navrhuji hodnocení **dobře**, pochopitelně v závislosti na průběhu obhajoby.

V Praze dne 24. 8. 2022

Mgr. Andrea Králíková, Ph.D.